

Н.І. Скорейко,
здобувач Національного університету ДПС України

ОЗНАКИ ДОКУМЕНТІВ ЯК ДЖЕРЕЛ ДОКАЗІВ У АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

У статті визначено поняття “документ”, охарактеризовано основні види документів, виявлено схожі та відмінні ознаки для їх різних видів, на підставі чого встановлено загальні ознаки для документів, що використовуються в адміністративному судочинстві як докази.

Ключові слова: адміністративне судочинство, документ, види, ознаки, докази.

В статье определено понятие “документ”, охарактеризованы основные виды документов, выявлены схожие и отличительные признаки для их различных видов, на основании чего установлены общие признаки для документов, используемых в административном судопроизводстве в качестве доказательств.

Ключевые слова: административное судопроизводство, документ, виды, признаки, доказательства.

The paper defines the concept of “document”, describes the main types of documents, similar and different features for the different types of documents on which basis common features for the documents are used in administrative proceedings as evidence, are found.

Keywords: administrative proceeding, document types, features, evidence.

Упродовж останніх кількох століть роль документів постійно зростає. Для юридичної науки особливе значення вони відіграють в якості доказів. Це стосується і адміністративного судочинства, в межах якого документи можуть набувати статусу письмових доказів. Проте не всі документи можуть бути прийняті судом в якості доказів в адміністративному судочинстві. У зв'язку з цим постає необхідність визначення тих ознак документів, що надають їм можливість бути доказом.

Слід відзначити, що деякі питання сутності актів, які приймалися у процесі здійснення управлінської діяльності, досліджувалися такими науковцями, як Т.В. Альшевський, В.Д. Бакуменко, В.В. Богущкий, І.Б. Коліушко, В.В. Конопльов, А.П. Коренєв, В.А. Кройтор, Р.О. Куйбіда, О.Р. Куніцин, Б.Г. Литвак, Ю.Р. Мірошніченко, О.М. Перунова, І.К. Піскарьов, О.С. Соловійов, В.С. Стефанюк, В.П. Чабан, Е.Ю. Швед, та ін.

Водночас за наявності значної кількості наукових досліджень різних видів правових документів, їх місця і значення у правовідносинах, у вітчизняній правовій науці мало досліджено документ як джерело доказів у адміністративному судочинстві.

Метою цієї статті є встановлення ознак документа як джерела доказів у адміністративному судочинстві. Для досягнення поставленої мети слід: визначити поняття “документ”; охарактеризувати основні види документів; виявити схожі та відмінні ознаки для різних видів документів, на підставі чого встановити загальні ознаки для документів, що використовуються в адміністративному судочинстві як докази.

У сучасному світі документ – це цілісне утворення, що має власну структуру, елементи якого закономірно пов'язані між собою. Вершиною еволюції документа

в національній правовій системі став електронний документ, який має особливості в порівнянні зі звичайним документом, викладеним у письмовій формі.

На думку фахівців з української мови, службова документація охоплює всі аспекти виробничої діяльності, тому для розв'язання управлінських завдань у будь-якій сфері значний час витрачається на роботу з документами.

Слово “іоситепіт” у перекладі з латини означає “доказ”, “взірець”, “посвідчення” і походить від латинського кореня “іосео”, який означає “подаю”, “показую”, “доводжу”, “передаю (знання)”. Автори “Універсального довідника-практикуму з ділових паперів” тлумачать це поняття так. Документ – це засіб фіксації певним чином на спеціальному матеріалі інформації про факти, події, явища об'єктивної дійсності та розумової діяльності людини. Це результат відображення конкретної інформації на спеціальному матеріалі за визначеним стандартом чи формою. Документом називають все те, що використовується для реєстрації, передачі та збереження інформації про будь-який предмет. Це матеріальний вияв певного факту чи певної ідеї або ж матеріальне свідоцтво, на якому базуються при затвердженні факту чи ідеї [1].

Чинне законодавство широко використовує термін “документ”, але, на жаль, кожного разу із прийняттям нового нормативного акта зазначена категорія наділяється новим, відмінним від попереднього, змістом.

Згідно зі ст. 1 Закону України “Про інформацію”, документ – матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі [2]. Законом України “Про обов'язковий примірник документів” визначено, що документ – матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації, зафіксованої на папері, магнітній, кіно-, фотоплівці, оптичному диску або іншому носіїві [3, ст. 1]. Національним стандартом України “ДСТУ 2732:2004. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять” документ визначено як інформацію, зафіксовану на матеріальному носії, основною функцією якого є зберігання та передавання її в часі та просторі [4]. Звідси, документ є зовнішнім вираженням інформації, під якою слід розуміти будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Для адміністративного судочинства вказана інформація має характеризуватися додатковими ознаками, зокрема вона має містити фактичні дані, що мають значення для правильного вирішення справи. Таким чином, інформація як загальна категорія, стосуючись конкретної адміністративної справи, перетворюється на доказ. Відповідно до ч. 1 ст. 69 Кодексу адміністративного судочинства України, доказами в адміністративному судочинстві є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення осіб, які беруть участь у справі, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи [5].

Інформація про обставини, що мають значення для справи в адміністративному судочинстві, може міститися в різних видах доказів, одним з яких виступає документ. Відтак, документ, що містить інформацію про обставини, які мають значення для правильного вирішення адміністративної справи, становиться джерелом доказів.

Як відомо, завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ (ст. 3 КАС України). У та-

ких справах в якості письмових доказів можуть виступати такі групи документів:

- організаційні документи (положення, статут, інспекція, правила);
- розпорядчі документи (постанова, ухвала, розпорядження, наказ, витяг із наказу, вказівка);
- довідково-інформаційні документи (акт, відзив, висновок, довідка, доповідь; службова, доповідна та пояснювальна записки; запрошення (повідомлення), пропозиція, звіт, огляд, план роботи, оголошення, протокол та витяг із протоколу, службові листи (офіційна кореспонденція), телеграма, факс, телефонограма);
- документи з кадрово-контрактних питань (автобіографія, заява, посвідчення, характеристика, список, контракт, трудова угода);
- особисті офіційні документи.

У нормативно-правових актах також зустрічаються й інші види документів, які можуть бути джерелом доказів в адміністративному судочинстві. До таких видів документів належать:

- письмові та електронні документи (зокрема електронні, інформація в яких зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа);
- архівні (загальний та особистий) – документи незалежно від їх виду, виду матеріального носія інформації, місця, часу створення і місця зберігання та форми власності на них, що припинили виконувати функції, для яких були створені, але зберігаються або підлягають зберіганню з огляду на значущість для особи, суспільства чи держави або цінність для власника також як об'єкт рухомого майна;
- унікальні (документи Національного архівного фонду, що становлять виняткову культурну цінність, мають важливе значення для формування національної самосвідомості українського народу і визначають його вклад у всесвітню культурну спадщину);
- тиражовані (документи, виготовлені певним тиражем);
- патентні (описи до патентів на винаходи (корисні моделі) та методичні документи до них) тощо.

Документом визнається засіб закріплення різними способами на відповідному матеріалі інформації про факти, події, явища об'єктивної дійсності та розумову діяльність людини або матеріальний об'єкт, який містить інформацію у зафіксованому вигляді й спеціально призначений для її передачі у часі та просторі. Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) затверджене поняття документа як записаної інформації, що може бути використана як одиниця в документаційному процесі. При цьому інформація може бути записана будь-яким способом фіксування відомостей, за допомогою не тільки знаків письма, а й зображення, звуку тощо. Із наведених визначень спільними рисами документа можна визнати обов'язкову наявність інформації, зафіксованої в певному вигляді за допомогою наявних способів (знаки, символи, зображення, звук тощо) та її функціональність [6, с. 171].

Так, ст. 79 КАС України передбачено, що письмовими доказами є документи (зокрема електронні), акти, листи, телеграми, будь-які інші письмові записи, що містять в собі відомості про обставини, які мають значення для справи [5]. Як бачимо, законодавець не відносить в цьому випадку акти, листи, телеграми та інші записи до категорії “документ”, проте наголошує, що всі письмові докази містять інформацію по справі. Системний аналіз всіх нормативно-правових актів дозволяє стверджувати, що документ в адміністративному судочинстві – це матеріальний носій, що містить будь-які фактичні дані про обставини, що мають значення для розгляду адміністративної справи. У зв'язку з цим категорії

“письмовий доказ” та “документ” є рівнозначними за умови, що вони мають відношення до адміністративної справи.

В юридичній літературі найчастіше письмові докази визначаються як виконані на предметі будь-яким способом письмові знаки, що поєднані у відповідну систему і структуру та в яких виражені думки (ідеї), що вміщують інформацію (повідомлення) про обставини, які мають значення для справи [7, с. 265].

На думку багатьох вчених, істотною ознакою письмового доказу є те, що відомості про факти закріплюються в об'єктивній формі на тих або інших матеріальних предметах. Предмет, який може бути використаний для закріплення думок, повинен бути придатним для письма, щоб нанесені знаки могли зберегтися упродовж певного часу (папір тощо). Ознакою письмового доказу є й те, що закріплення людиною на предметі своїх думок здійснюється за допомогою певних знаків. Засіб нанесення знаків повинен бути таким, щоб на предметі утворювалися матеріальні сліди цих знаків, доступні для сприйняття. Знаки наносяться певними хімічними засобами або шляхом механічної зміни поверхні предмета. Відомості про факти можуть бути виражені або у формі думки, або у вигляді певних слідів на матеріальних предметах. Тільки своїм змістом письмові докази можуть підтверджувати наявність або відсутність фактів, які слід встановити для розгляду справи [6, с. 204].

Враховуючи викладене, сформулюємо загальні ознаки для всіх видів правових документів, в тому числі як для доказу в адміністративному судочинстві. Відтак, документ характеризується такими ознаками:

- 1) має найменування та конкретне місцезнаходження;
- 2) має офіційний характер;
- 3) видається уповноваженими фізичними та юридичними особами;
- 4) його зміст відображає певні види правовідносин, а сам документ може набувати статусу юридичного факту;
- 5) містить фактичні дані про обставини, що мають значення для справи;
- 6) має спосіб вираження і закріплення (технічний, машинописний, письмовий).

Сукупність названих ознак надає носіям інформації статусу письмового доказу. Разом з тим, документи мають відповідати вимогам належності та допустимості.

Отже, будучи одним із видів доказів в адміністративному судочинстві, документи мають неабияке значення у процесі доказування. Набуваючи спеціальних ознак, матеріальні носії інформації здатні іноді докорінно змінити хід розгляду адміністративної справи. Документи є не тільки джерелом доказів, а й підставою для виникнення, зміни та припинення правовідносин, у зв'язку з чим вони досить поширені в національній правовій системі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Галузинська Л.І.* Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. / Л.І. Галузинська, Н.В. Науменко, В.О. Колосюк. – К. : Знання, 2008. – 430 с.
2. Про інформацію : Закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
3. Про обов'язковий примірник документів : Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 595-ХІV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 22. – Ст. 199.
4. Про затвердження Національного стандарту України “ДСТУ 2732:2004. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять”: Наказ Держспоживстандарту України від 28 трав. 2004 р. № 97 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://golovbukh.ua/regulations/2341/2439/2440/290249/>
5. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 лип. 2005 р. № 2747-IV // Офіційний вісник України. – 2005. – № 32. – Ст. 1918.

6. *Кучер Т.М.* Правова природа письмових доказів у цивільному процесі України / Т.М. Кучер // Проблеми цивільного та підприємницького права в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kul.kiev.ua/images/chasop/2013_1/ууууу/171.pdf.

7. *Штефан М. Й.* Цивільний процес : підруч. для юрид. спец. вищ. закл. освіти. – К. : Ін Юре, 1997. – 608 с.

8. Курс цивільного процесу : підручник / В.В. Комаров та ін. ; за ред. проф. В.В. Комарова ; Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”. – Х. : Право, 2011. – 1351 с.

Отримано 02.12.2014